

prav liudyny [Peculiarities of interrogation of a suspect (accused) in order to prevent torture and other human rights violations] : posibnyk. Kyiv : Natsion. akad. vnutr. sprav Ukrainy, 2004. 148 s. [in Ukr.].

9. Belkin R. S. Taktika sledstvennykh dejstvij [Investigative tactics]. Moskva : Novyj yurist, 1997. 176 s. [in Rus].

10. Kryminalnyi kodeks Ukrainy [Criminal codex of Ukraine] : Zakon Ukrainy vid 05.04.2001 r. № 2341III. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2001. № 2526. [in Ukr.].

11. Lozynska Yu. I. Zasoby ziasuvannia dostovirnosti pokazan u kryminalnomu provadzhenni [Means of determining the authenticity of testimony in criminal proceedings]. Universytetski naukovi zapysky. 2018. № 65. S. 101–112. [in Ukr.].

#### SUMMARY

**Yuliya V. Vengerova. Problem aspects of organizational and tactical support of interrogation in the investigation of crimes in tourist industry.** It is emphasized that the investigation of crimes in the field of tourism has certain specifics due to the circumstances and mechanism of this crime. A special place among all other sources of evidence is occupied by testimony, which takes the form of evidence only in the case of observance of the rights, freedoms and legitimate interests of persons who have information about the event of a criminal offense and their proper procedural design. However, during interrogations in the investigation of crimes related to tourism, investigators often face difficulties of both procedural and organizational and tactical nature.

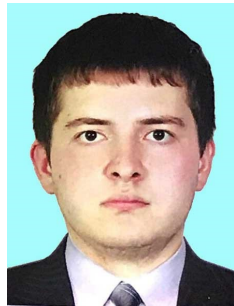
The most significant problem is the lack of time for full preparation for the interrogation, with the study of legislation in the field of tourism, taking into account all the circumstances to be established and drawing up an interrogation plan. The use by investigators of the full range of tactics recommended by criminology and developed in practice is also not used to a sufficient extent. Investigators lack the time and technical ability to accompany the process of obtaining evidence by audio or video recording. For the most part, suspects withdraw their testimony after some time on the grounds that it was obtained as a result of psychological pressure or physical influence. While audio and video materials could help to refute these statements and prove the legitimacy of the actions of the person conducting the interrogation.

It is noted that when interrogating victims, witnesses, suspects in criminal proceedings related to tourism, the investigator should be critical of their testimony and compare them with other evidence. It is important for the investigator to establish whether the interrogated are in a business relationship with the head of a tourist or hotel-restaurant enterprise and what their nature is. This need is due to the prevalence of situations where persons who declare themselves as witnesses are involved in criminal acts. Recommendations on the most effective organization and tactics of interrogation in proceedings of this category are given.

**Keywords:** crimes, tourism, tourist activity, interrogation, tactical reception, witness, victim, suspect.

УДК 343.948[477]

DOI: 10.31733/2078-3566-2020-3-256-264



**Дмитро ВІТЕР**<sup>©</sup>

аспірант

(Харківський науково-дослідний  
інститут судових експертиз  
ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса)

#### ОЦІНЮВАННЯ ДОПУСТИМОСТІ ТА ДОСТОВІРНОСТІ ВИСНОВКУ ЕКСПЕРТА СЛІДЧИМ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ЦІЛЬОВИХ ПРОГРАМ

У статті встановлено, що допустимість висновку експерта слід відносити тільки до форми, не торкаючись змісту доказу. Для її підтвердження з'ясовується дотримання вимоги процесуального законодавства щодо усіх умов одержання висновку експерта, допустимість об'єктів дослідження. Наголошено на необхідності визначення компетентності експерта та його компетенції. Окреслено процеси формального та змістовного оцінювання достовірності висновку, а також ті, що спрямовані на встановлення всебічності, умотивованості, наукової обґрунтованості, логічної послідовності, правильності, об'єктивності та переконливості інформації, яку він містить. Доведено, що під час оцінювання висновку експерта з точки зору його достовірності слідчий оцінює й обґрунтованість, яка включає повноту, усебічність та об'єктивність як самого висновку, так і проведеного експертного дослідження, а також умотивованість висновків експерта. Наведено розгорнуту характеристику критеріїв оцінювання висновку експерта.

**Ключові слова:** висновок експерта, допустимість, достовірність, оцінювання висновку, критерії оцінювання, слідчий.

© Вітер Д. В., 2020  
k\_ksmp@dduvs.in.ua

**Постановка проблеми.** Під час розслідування злочинів у сфері фінансування соціальних цільових програм експертиза посідає одне з основних місць у встановленні істини. Це обумовлено тим, що висновок експерта порівняно з іншими доказами має свою специфіку. Незважаючи на те, що висновок експерта – це умовивід, зроблений ним на основі дослідження наданих матеріалів кримінального провадження з використанням спеціальних знань, він підлягає оцінюванню слідчим, прокурором, слідчим суддею, судом тощо, як і інший судовий доказ. Крім цього, таке оцінювання завжди здійснюється на основі внутрішнього переконання, що має ґрунтуватися на повному, усебічному й неупередженому дослідженні всіх обставин кримінального провадження, як вимагає процесуальне законодавство (ст. 94 КПК) [1]. Водночас слід зауважити, що за процесуальним законодавством висновок експерта здебільшого не є обов'язковим для органів досудового розслідування, прокурора, слідчого судді та суду, крім того, вони мають право не погодитися з висновком експерта, однак така незгода повинна бути вмотивованою у відповідному процесуальному рішенні.

**Аналіз публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми.** Оцінювання висновку експерта як кінцевого продукту судової експертизи, проведеної під час розслідування злочинів у різних сферах людської діяльності, вивчали такі провідні вчені-криміналісти, як Т. В. Аверянова, Р. С. Белкін, Н. І. Клименко, В. Г. Гончаренко, Є. Г. Коваленко, В. К. Лисиченко, О. М. Моїсєєв, І. В. Пиріг, О. Р. Росинська, М. Я. Сегай, М. В. Салтевський, М. Г. Щербаковський та інші. У ході своїх досліджень вони торкалися питань застосування спеціальних знань у кримінальному провадженні у формі судової експертизи. Аналіз праць науковців свідчить про те, що висновок експерта, як правило, оцінюється з двох сторін: наукової достовірності висновку та його доказового значення. У науковій літературі трактування оцінювання, у тому числі висновку експерта як розумової, логічної діяльності, пронизує весь процес доказування та є загально визнаним [2, с. 66–67].

Так, Є. Г. Коваленко визначає поняття оцінювання доказів як розумову, логічну діяльність відповідних суб'єктів, що спрямована на пізнання фактів для встановлення істини у справі та здійснюється в певних логічних формах відповідно до закону й правового розуміння за внутрішнім переконанням суб'єктів, заснованим на всебічному, повному й об'єктивному аналізі всіх обставин справи в їх сукупності з метою встановлення достовірності та належності, допустимості й достатності доказів, їх взаємозв'язку та значення для вирішення питань, що становлять предмет доказування [3, с. 260].

Аналіз напрацювань науковців [4, с. 133–146; 5] дозволив визначити, що завданнями оцінювання висновку експерта під час розслідування злочинів у сфері фінансування соціальних цільових програм є встановлення:

- правосуб'єктності, компетенції та компетентності залученого експерта;
- обґрунтованості та вмотивованості висновку, що базуються на його переконливості, науковій та логічній доведеності підсумкових умовиводів;
- відповідності дійсності виявлених фактичних даних, інакше кажучи, їх достовірності;
- належності зазначених у висновку даних, що передбачає їх об'єктивний зв'язок з обставинами злочину;
- інформативності висновку, а саме обсягу відомостей щодо фактичних обставин злочину, що підлягають визначенню;
- місця висновку серед інших доказів з урахуванням виявлених експертом даних для конкретного злочину.

Однак процес оцінювання допустимості та достовірності висновку експерта під час розслідування злочинів у сфері фінансування соціальних цільових програм досліджений фрагментарно та потребує наукового обґрунтування.

**Метою** статті є окреслення окремих питань щодо оцінювання допустимості та достовірності висновку експерта слідчим під час розслідування злочинів у сфері фінансування соціальних цільових програм.

**Виклад основного матеріалу.** Акцентуємо увагу на тому, що загальними критеріями оцінки висновку експерта є його належність, допустимість, достовірність і взаємозв'язок з іншими доказами в кримінальному провадженні. Усі вказані критерії повинні відповідати вимогам кримінального процесуального законодавства для можливості використання висновку експерта в доказуванні злочинів у сфері фінансування соціальних цільових програм.

Оцінювання висновку експерта починається зі встановлення його допустимості, оскільки слідчий під час розслідування має використовувати висновок як доказ разом з іншими для встановлення обставин злочину у сфері фінансування соціальних цільових програм. На переконання науковців, першою необхідною умовою допустимості висновку експерта є дотримання процесуальної форми проведення експертизи та складання висновку, коли слідчий має звернути увагу на:

- суворе дотримання вимог кримінального процесуального закону;
- належне процесуальне оформлення призначення експертизи (постанова, ухвала, клопотання сторін тощо);
- процесуальну самостійність та індивідуальну відповідальність експерта за наданий ним висновок;
- безпосередність дослідження;
- об'єктивність і достовірність проведеного дослідження та висновку;
- належне процесуальне оформлення результатів експертного дослідження тощо [6, с. 152].

Допустимість висновку експерта передбачає дотримання під час роботи з ним, як і з іншими доказами, усіх формальних вимог, передбачених законодавством. Допустимість слід застосовувати тільки щодо форми, не торкаючись змісту доказу. Так, під час оцінювання висновку експерта важливим є встановлення правильності його оформлення, наявності всіх передбачених законом реквізитів. Слід зазначити, що в науковій літературі активно обговорювалась проблема правової допустимості того чи іншого методу або технічного засобу дослідження. Так, із цього питання існує дві основні точки зору:

- усі методи та технічні засоби мають бути нормативно закріплені (зокрема, такої точки зору дотримується В. І. Гончаренко [7]);
- правомірність певного методу або технічного засобу визначається загальними принципами допустимості засобів і методів у кримінальному судочинстві (прихильниками цієї точки зору, зокрема, є Р. С. Белкін і Н. А. Селіванов [8, 9]).

На нашу думку, останній підхід до означеної проблеми є більш прийнятним, оскільки нормативно закріпити весь спектр дослідницьких експертних засобів і методів не видається можливим.

Оцінювання допустимості висновку експерта передбачає насамперед установлення факту дотримання вимог Конституції та кримінального процесуального закону в разі призначення та проведення експертизи під час розслідування злочинів у сфері фінансування соціальних цільових програм. Законність висновку експерта означає, що він сформульований на підставі та з урахуванням вимог процесуального законодавства щодо призначення та проведення експертизи. Інакше кажучи, законність висновку передбачає законність усіх процесуальних дій під час підготовки, призначення та проведення експертизи, а не тільки відповідність вимогам закону самого висновку. У свою чергу, незаконність висновку може бути обумовлена як діями експерта, так і осіб, які проводять розслідування та здійснюють судові провадження, а в деяких випадках також діями зацікавлених учасників процесу.

Крім того, оцінюючи висновок експерта, слідчий має визначити, чи були дотримані права обвинуваченого (підозрюваного) під час призначення та проведення експертизи. Забезпечення обвинуваченому можливості реально реалізувати свої права під час проведення експертизи, як свого часу підкреслював М. С. Строгович, – гарантія не тільки забезпечення інтересів самого обвинуваченого, але й успішності та доброякісності проведеної у справі експертизи, достовірності її висновків [10, с. 133]. Якщо постанова про призначення експертизи, а також висновки експертизи були надані обвинуваченому несвоєчасно, то питання щодо допустимості такого висновку необхідно вирішувати, виходячи з наявності реальних порушень прав обвинуваченого та можливості їх усунення [11, с. 730].

Звертаємо увагу, що слідчий, прокурор, слідчий суддя та суд обов'язково перевіряють допустимість висновку експерта в контексті дотримання процесуального порядку призначення та проведення експертизи, передбаченого законом. Відповідно до ст. 242 КПК, експертиза проводиться експертна установа, експерт або експерти, за дорученням слідчого судді чи суду, наданим за клопотанням сторони кримінального провадження, або якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання [1]. Для підтвердження допустимості висновку експерта слідчому необхідно встановити, чи були дотримані вимоги процесуального законодавства

ва щодо суб'єкта дослідження, речових джерел інформації, засобів, прийомів та інших умов одержання висновку експерта.

Крім цього, оцінюючи висновок експерта, необхідно враховувати, що на його допустимість впливає також допустимість об'єктів, досліджуваних експертом. Так, А. Я. Паліашвілі виділив у такому оцінюванні низку елементів, серед яких: оцінювання справжності, придатності та повноти об'єктів експертного дослідження; оцінювання достатності в кількісному та якісному відношенні матеріалів експертизи [12, с. 80]. Слід погодитися з думкою науковців, які стверджують, що завжди має бути перевірена процесуальна доброякісність об'єктів експертного дослідження. Для цього потрібно насамперед установити, чи був законним спосіб їх одержання. Так, речові докази, документи тощо, які надаються експерту, мають бути вилучені в ході якоїсь слідчої дії (огляду, обшуку, виїмки) чи надані ким-небудь з учасників процесу або сторонніми особами [13, с. 43]. Крім того, експертному дослідженню можуть бути піддані лише ті об'єкти, які належним чином процесуально оформлені. Якщо такі об'єкти будуть визнані недопустимими, то автоматично втрачає цю властивість і сам висновок експерта. Саме тому з цього приводу науковці зауважують, що експерту мають бути надані об'єкти в безпосередньому вигляді і, виключно у випадку неможливості, тільки письмові матеріали [14, с. 124].

Допустимість як властивість доказу тісно пов'язана з іншою його властивістю – достовірністю. Очевидно, що допустимі достовірні докази, а недопустимі – недостовірні. Науковці підкреслюють, що достовірність – це категорія теорії пізнання, яка має комплексну природу, оскільки характеризує процес отримання знання та його відповідність дійсності (тобто істинності) [5]. Використання доказів завжди виражається у відтворенні картини конкретного злочину на підставі достовірних даних. Науковці звертали увагу на те, що висновок експерта оцінюється у двох напрямках: наукової обґрунтованості (достовірності) висновку та його доказового значення [15, с. 62].

Традиційно оцінювання висновку експерта з точки зору його достовірності є досить складним процесом як для слідчого, так і для суду. Слід підкреслити, що пріоритетним способом у цьому випадку є оцінювання безпосередньо самого висновку за формальними ознаками, незалежно від відомостей, що містяться в інших доказах. Формальне оцінювання достовірності, як правило, передбачає, перевірку достатності наданого для дослідження матеріалу, вихідних даних, відповідності кількості висновків кількості поставлених питань тощо.

Змістовне оцінювання достовірності висновку експерта зазвичай спрямоване на встановлення всебічності, умотивованості, наукової обґрунтованості, логічної послідовності, правильності, об'єктивності та переконливості інформації, яку він містить [16]. Під час здійснення змістовного оцінювання достовірності висновку експерта слідчий має з'ясувати:

- компетентність експерта, який проводив дослідження;
- сучасність вихідних наукових положень, на які спирався експерт;
- повноту проведення дослідження;
- обґрунтованість висновків експерта;
- наявність суперечливостей у висновку експерта;
- форму висновку експерта (категоричний, імовірний тощо).

Також слід підкреслити, що доказове значення висновку характеризується його формою та встановленими експертом фактами, що стануть у нагоді слідчому під час розслідування злочинів у сфері фінансування соціальних цільових програм. Науковці зауважували, що категоричні висновки мають більш вагоме доказове значення порівняно з висновками, сформульованими у формі вірогідності. Крім того, якщо факти, встановлені експертом, належать до предмета доказування, то вони є прямими доказами, якщо ж ними встановлюються доказові факти, то вони є непрямими доказами [17].

Під час оцінювання висновку експерта з точки зору його достовірності слідчий оцінює й обґрунтованість. Обґрунтованість висновку експерта науковці пропонують розглядати в загальному та конкретному значенні. У загальному значенні вона зумовлюється науково-технічною, логічною та методичною грамотністю проведеного експертом дослідження й викладення його результатів. Також зауважується, що обґрунтованість передбачає достатню компетентність і кваліфікованість експерта, наявність технічного й іншого обладнання, придатних умов, місця та часу для виконання експертом своїх функцій, сумлінне та уважне ставлення до проведення досліджень і складання висновку. Об-

обґрунтованість характеризується повнотою, усебічністю та об'єктивністю як самого висновку, так і проведеного експертного дослідження. У конкретному значенні обґрунтованість – це наведення в експертному висновку аргументів, які підтверджують висновки експерта [5].

Як правильно відзначав Г. Ш. Берлянд, із точки зору логіки висновок експерта повинен бути обґрунтований завжди, оскільки, будучи не обґрунтованим певними посиланнями, він є не висновком, а просто тезою, яка лише підлягає обґрунтуванню в майбутньому [18, с. 112]. Не слід також нехтувати тим, що на обґрунтованість висновку експерта впливає логічність викладених у ньому суджень. Так, О. М. Гумін підкреслює, що відступ від правил логіки під час обґрунтування висновку призводить до наявності в ньому протиріч та неаргументованих тверджень [19, с. 165]. Справді, за таких умов досить складно визнавати висновок експерта науково обґрунтованим.

Слід зауважити, що оцінювання наукової обґрунтованості експертної методики є досить складною процедурою для прокурорів і слідчих, оскільки вони, як правило, не володіють спеціальними знаннями в галузі, до якої належить експертне дослідження. Тому фактично оцінювання ними висновку експерта зводиться тільки до перевірки повноти висновків та їх відповідності іншим доказам у кримінальному провадженні [20, с. 445].

Умотивованість висновку експерта є складовою його достовірності. Підкреслимо, що умотивованість означає наявність логічного зв'язку між окремими розділами, частинами експертного дослідження, проміжними й остаточними висновками експерта. Саме тому висновки експерта мають логічно впливати з проведеного ним дослідження. Вказівка процесуального законодавства на необхідність умотивування висновку експерта є суттєвою. Це означає, що джерелом доказової інформації у провадженні є весь процесуальний документ, складений експертом, а доказами – усі без винятку факти, відображені в ньому, інакше кажучи, не тільки факти, зазначені в остаточному висновку, але й факти, які цей висновок підтверджують та обґрунтовують, так звані «проміжні факти», тобто вся система фактів, наведена у висновку судового експерта [21].

Оцінювання допустимості висновку експерта неможливе без установаження компетентності експерта, яка є його суб'єктивною характеристикою та відображає індивідуальну здатність вирішувати поставлене завдання, а також його компетенцію, що окреслює правове поле його діяльності під час проведення експертних досліджень. Науковці визначають такі аспекти компетенції судового експерта: коло повноважень, права та обов'язки, передбачені КПК та іншими законами; комплекс знань у галузі теорії, методики та практики судової експертизи певного роду, виду [6]. Крім того, виокремлюють об'єктивну компетенцію, тобто обсяг знань, якими має володіти експерт, та суб'єктивну компетенцію – ступінь оволодіння конкретним експертом спеціальними знаннями. Суб'єктивну компетенцію часто називають компетентністю експерта, що визначається освітнім рівнем, спеціальною експертною підготовкою, стажем експертної роботи, досвідом у вирішенні аналогічних завдань, індивідуальними здібностями [22, с. 177].

Оцінювання слідчим висновку експерта з точки зору компетентності судового експерта має бути спрямоване на:

- визначення відповідності питань, поставлених перед експертом, тій чи іншій галузі знань та наявності спеціальних знань у експерта з цієї галузі;
- дослідження фактичних даних, установлених експертом, і з'ясування, які саме спеціальні знання були необхідні для їх установаження;
- ознайомлення з особистісними даними, що характеризують експерта як фахівця в конкретній галузі знань;
- установаження того, чи належать до компетенції експерта наукові методи та експертні методики дослідження, що були використані під час проведення експертизи.

Під час оцінювання відповідності кваліфікації експерта предмету експертизи, інакше кажучи, його компетентності, слідчий має враховувати відомості про освіту, практичний досвід, стаж роботи за фахом, вузьку спеціалізацію в межах професії експерта, яка окреслює його компетенцію. Компетентність експерта є складовою допустимості його висновку. Однак зауважимо, що поряд із цим слідчий має виявити наявність чи відсутність обставин, за яких експерт повинен був підлягати відводу. Висновок експерта визнається таким, що не відповідає вимогам закону, тоді, коли з нього не може бути встановлено, чи має експерт достатні знання, необхідні для проведення конкретного експертного дослідження. Слід також підкреслити, що до перевірки слідчим компетентно-

сті експерта відносять не тільки оцінювання його особистісних даних, але й більш глибокий аналіз проведеної ним роботи в межах його знань і досвіду.

Під час оцінювання достовірності висновку експерта слідчий обов'язково звертає увагу на його всебічність, об'єктивність та переконливість. Усебічність означає, що в процесі експертного дослідження до моменту формування остаточних висновків були висунуті та перевірені всі експертні версії, які впливають з експертної ситуації, що склалася на початковий момент дослідження. У свою чергу об'єктивність передбачає, з одного боку, наявність наукового підґрунтя проваджуваного дослідження та оцінки його результатів експертом, а з іншого – неупередженість судового експерта під час дослідження та формулювання ним остаточних висновків. Поряд із цим переконливість висновку експерта охоплює насамперед його аргументованість, тобто викладення доводів, які мотивують висновки.

Науковці зауважують, що переконливість пов'язана з такими властивостями висновку експерта: визначеність висновків; відсутність внутрішніх суперечностей; послідовність і логічна стрункість викладення матеріалу; загальна, спеціальна та юридична грамотність; точність і загальнодоступність термінології; ясний та лаконічний стиль без втрати висвітлення суттєвих деталей експертного дослідження тощо. Крім того, важливу роль у забезпеченні переконливості висновку відіграє наочність отриманих експертом результатів дослідження, що досягається додаванням ілюстрацій [5].

Установлення достовірності висновку експерта завжди пов'язана з проведенням оцінювання слідчим вступної, дослідницької та заключної частин. Обов'язковість саме такого дослідження підкреслював М. М. Михеєнко, який зазначав, що нерідко під висновком експерта розуміють тільки відповіді експерта (заключну частину) на поставлені йому слідчим або судом запитання. Він наголошував, що вступна й дослідницька частини висновку експерта як документа також мають важливе доказове значення, адже дають змогу не тільки слідчому, але й іншим учасникам кримінального провадження правильно оцінити обґрунтованість і повноту відповідей експерта, їх придатність для встановлення обставин, які входять до предмета доказування [23, с. 96]. Окремо зазначимо, що наведені вище ознаки не тільки характеризують певні вимоги, яким має відповідати висновок експерта, але й, безумовно, взаємопов'язані між собою.

Усі зазначені характеристики висновку експерта визначають його достовірність і доказове значення. Під час оцінювання достовірності висновку експерта слідчий має брати до уваги фактори, які засвідчують цю достовірність. Зважаючи на природу експертизи, до таких факторів науковці відносять: особу експерта; установлений законом порядок (процесуальну форму) проведення експертизи; якість підготовки матеріалів для експертного дослідження, їх обсяг; процес експертного дослідження, методики, що використовуються, та їх надійність; правильність оформлення результатів експертного дослідження [24, с. 15]. Слід акцентувати на тому, що в разі порушення відповідних вимог щодо вказаних факторів неодмінно виникають і сумніви щодо достовірності висновку.

Варто погодитися з науковцями, які зазначають, що з метою підтвердження обґрунтованості та достовірності висновку експерта слідчий має встановити таке:

- чи описано експертом усі використані ним методи, експертні методики та умови їх застосування;
- чи були вказані експертом під час проведення повторної експертизи причини розбіжностей із висновками попередніх експертиз – за їх наявності;
- чи відповідають остаточні висновки проміжним, що були наведені в синтезуючому розділі дослідницької частини висновку експерта;
- чи відсутні протиріччя між окремими частинами висновку експерта;
- чи узгоджується трактування результатів дослідження, викладене в тексті висновку, із фактичними даними, ілюстраціями або дослідницькими фотознімками, поданими в додатку до висновку;
- чи відсутні арифметичні помилки у проведених обчисленнях, оскільки досить часто в експертизах під час визначення різних кількісних показників використовуються досить прості математичні формули, доступні для контрольної перевірки слідчим чи судом;
- чи наявні в матеріалах провадження або інших, доступних слідчому чи суду, джерелах або висновках ті дані, факти та обставини, на які посилається експерт для аргументації, обґрунтування зробленого ним висновку [4].

Оцінювання достовірності висновку передбачає також необхідність установлення

його правильності, тобто відповідності певного доказу іншим, які вже містяться в матеріалах конкретного провадження. Слід також зауважити, що в цьому випадку оцінюється не сам висновок, а відомості, на підставі яких експерт дійшов висновків, що вже існують, інакше кажучи, залишається актуальним питання належності об'єктів.

**Висновки.** Таким чином, достовірність висновку експерта означає, по-перше, що він правильно й адекватно відображає хід і результати експертного дослідження, по-друге, що були досліджені достовірні докази, і, по-третє, що встановлені експертом факти відповідають дійсності. Крім того, визначення достовірності та достатності висновку експерта пов'язане і з перевіркою обґрунтованості й аргументованості проведених досліджень.

#### Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI (зі змінами та доповненнями). *Відомості Верховної Ради України* (ВВР). 2013. №№ 9–10, 11–12, 13, ст. 88.
2. Белкин Р. С. Собираение, исследование и оценка доказательств. М. : Наука, 1966. 295 с.
3. Коваленко Є. Г. Теорія доказів у кримінальному процесі України. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 631 с.
4. Гричина О. В. Судова експертиза в системі процесуальних дій, як одне із джерел судових доказів в кримінальному, цивільному та господарському процесах. *Криміналістика і судова експертиза: міжвідом. наук.-метод. зб.* Київ: Преса України, 2015. Вип. 60. С. 135–146.
5. Лапта С. П. Правові та наукові основи використання судових експертиз при розслідуванні злочинів: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків: ХНУВС, 2006. 234 с.
6. Давидова Д. В., Волобуєва О. О. Висновок експерта як процесуальне джерело доказів: окремі аспекти теорії та практики. *Південноукраїнський правничий часопис.* 2/2015. С. 151–154.
7. Гончаренко В. И. Научно-технические средства в следственной практике. Киев: Высшая шк., 1984. 149 с.
8. Белкин Р. С. Курс криминалистики: учеб. пособ. М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2001. 867 с.
9. Селиванов Н. А. Советская криминалистика. Теоретические проблемы. М. : Юридическая литература, 1978. 192 с.
10. Строгович М. С. Курс уголовного процесса: Порядок производства по уголовным делам по советскому уголовно-процессуальному праву. М. : Наука, 1970. Т. 2. 516 с.
11. Панько Н. А. Висновок експерта та його оцінка. Форум права. 2012. № 1. С. 728–733. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/ejournals/FP/2012-1/12pnatio.pdf> (дата звернення: 25.05.2020).
12. Палиашвили А. Я. Экспертиза в суде по уголовным делам. М. : Юридическая литература, 1973. 142 с.
13. Орлов Ю. К. Заключение эксперта как источник выводного знания в судебном доказывании (уголовно-процессуальные, криминалистические и логико-гносеологические проблемы): автореф. дисс. ... д-ра юрид. наук. М. , 1985. 54 с.
14. Петрухин И. Л. Экспертиза как средство доказывания в советском уголовном процессе. М. : Юр. лит., 1964. 230 с.
15. Гончаренко В. И., Бергер В. Е., Варфоломеева Т. В. Экспертизы в судебной практике: учеб. пособ. Киев: Высшая шк., изд-во при Киев. ун-те, 1987. 200 с.
16. Никифорова И. А. Расследование нецелевого расходования бюджетных средств: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.12. Тула, 2016. 198 с.
17. Орлов Ю. К. Заключение эксперта и его оценка (по уголовным делам): учеб. пособ. М. : Юристь, 1995. 64 с.
18. Берлянд Г. Ш. Методологические и процессуальные основы использования заключения эксперта следователем и судом (Криминалистическое и процессуальное исследование по материалам Литовской ССР): дисс. ... канд. юрид. наук. Вильнюс, 1970. 324 с.
19. Гумін О. М. Процесуальне значення висновку експерта як джерела доказів у кримінальному провадженні. *Наук. зап. Львівського ун-ту бізнесу та права.* 2013. Вип. 10. С. 163–167. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzlubr\\_2013\\_10\\_38](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzlubr_2013_10_38) (дата звернення: 25.05.2020).
20. Мирошніченко Ю. М. Дослідження, перевірка та оцінка судом висновку експерта. *Форум права.* 2009. № 3. С. 445–450. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2009-3/09mjmcve.pdf> (дата звернення: 25.05.2020).
21. Порубов А. Н. Оценка доказательственной информации на предварительном следствии. *Вопр. криминологии, криминалистики и судебной экспертизы.* Минск, 1999. Вып. 14. С. 115–118.
22. Энциклопедия судебной экспертизы / под. ред. Т. В. Аверьяновой, Е. Р. Россинской. М. : Юристь, 1999. 551 с.
23. Михеєнко М. М., Нор В. Т., Шибіко В. П. Кримінальний процес України: підручник. 2-ге вид., переробл. і доп. Київ: Либідь, 1999. 536 с.
24. Гришина Е. П. Обеспечение достоверности заключения эксперта в уголовном процессе. *Росс. следователь.* 2001. № 6. С. 15–18.

Надійшла до редакції 03.09.2020

### References

1. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy vid 13.04.2012 № 4651-VI (zi zminamy ta dopovnenniamy). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*, 2013, №№ 9–10, 11–12, 13, st. 88 [in Ukrainian].
2. Belkin, R. S. (1966). *Sobiranie, issledovanie i otsenka dokazatelstv*. Moscow: Nauka. 295 s. [in Russian].
3. Kovalenko, Ye. H. (2006). *Teoriia dokaziv u kryminalnomu protsesi Ukrainy*. Kyiv: Yurinkom Inter, 631 s. [in Ukrainian].
4. Hrychyna, O. V. (2015). *Sudova ekspertyza v systemi protsesualnykh dii, yak odne iz dzherel sudovykh dokaziv v kryminalnomu, tsyvilnomu ta hospodarskomu protsesakh. Kryminalistyka i sudova ekspertyza: mizhvidom. nauk.-metod. zb*. Kyiv: Presa Ukrainy. Vyp. 60. S. 135–146 [in Ukrainian].
5. Lapta, S. P. (2006). *Pravovi ta naukovi osnovy vykorystannia sudovykh ekspertyz pry rozsliduvanni zlochyniv*. Candidate's thesis: 12.00.09. Kharkiv: KhNUVS. 234 s [in Ukrainian].
6. Davydova, D. V., Volobuieva, O. O. (2015). *Vysnovok eksperta yak protsesualne dzherelo dokaziv: okremi aspekty teorii ta praktyky. Pivdenoukrainskyi pravnychy chasopys*. 2/2015. S. 151–154 [in Ukrainian].
7. Goncharenko, V. I. (1984). *Nauchno-tekhnicheskie sredstva v sledstvennoi praktike*. Kyiv: Vyshcha shk. 149 s. [in Russian].
8. Belkin, R. S. (2001). *Kurs kriminalistiki: ucheb. posob*. Moscow: IuNITI-DANA. 867 s. [in Russian].
9. Selivanov, N. A. (1978). *Sovetskaia kriminalistika. Teoreticheskie problemy*. Moscow: Iurid. lit. 192 s. [in Russian].
10. Strogovich, M. S. (1970). *Kurs ugovolnogo protcessa: Poriadok proizvodstva po ugovolnym delam po sovetskomu ugovolno-protcessualnomu pravu*. Moscow: Nauka. T. 2. 516 s. [in Russian].
11. Panko, N. A. (2012). *Vysnovok eksperta ta yoho otsinka. Forum prava*. № 1. S. 728–733. URL: <http://www.nbu.gov.ua/ejournals/FP/2012-1/12pnatio.pdf> (data zvernennia: 25.05.2020) [in Ukrainian].
12. Paliashvili, A. Ia. (1973). *Ekspertiza v sude po ugovolnym delam*. Moscow: Iuridicheskaia literatura. 142 s. [in Russian].
13. Orlov, Iu. K. (1985). *Zakliuchenie eksperta kak istochnik vyvodnogo znaniia v sudebnom dokazyvanii (ugovolno-protcessualnye, kriminalisticheskie i logiko-gnoseologicheskie problemy): avtoref. diss. ... d-ra iurid. nauk*. Moscow. 54 s. [in Russian].
14. Petrukhin, I. L. (1964). *Ekspertiza kak sredstvo dokazyvaniia v sovetskom ugovolnom protsesse*. Moskva: Iuridicheskaia literatura. 230 s. [in Russian].
15. Goncharenko, V. I., Berger, V. E., Varfolomeeva, T. V. (1987). *Ekspertizy v sudebnoi praktike: ucheb. posobie*. Kiev: Vishcha shk., Izd-vo pri Kiev. un-te. 200 s. [in Russian].
16. Nikiforova, I. A. (2016). *Rassledovanie netceleovogo rashhodovaniia biudzhetykh sredstv*. Candidate's thesis: 12.00.12. Tula. 198 s. [in Russian].
17. Orlov, Iu. K. (1995). *Zakliuchenie eksperta i ego otsenka (po ugovolnym delam): ucheb. posob*. Moscow: Iurist. 64 s. [in Russian].
18. Berliand, G. Sh. (1970). *Metodologicheskie i protcessualnye osnovy ispolzovaniia zakliucheniia ekspertov sledovatelem i sudom (Kriminalisticheskoe i protcessualnoe issledovanie po materialam Litovskoi SSR): Candidate's thesis*. Vilnius. 324 s. [in Russian].
19. Humin, O. M. (2013). *Protcesualne znachennia vysnovku eksperta yak dzherela dokaziv u kryminalnomu provadzhenni. Naukovi zapysky Lvivskoho universytetu biznesu ta prava*. Vyp. 10. S. 163–167. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzclubp\\_2013\\_10\\_38](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzclubp_2013_10_38) (data zvernennia: 25.05.2020) [in Ukrainian].
20. Myroshnychenko, Yu. M. (2009). *Doslidzhennia, perevirka ta otsinka sudom vysnovku eksperta. Forum prava*. № 3. S. 445–450. URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals /FP/ 2009-3/09mjmcve.pdf> (data zvernennia: 25.05.2020) [in Ukrainian].
21. Porubov, A. N. (1999). *Otsenka dokazatelstvennoi informatsii na predvaritelnom sledstvii. Voprosy kriminologii, kriminalistiki i sudebnoi ekspertizy*. Minsk. Vyp. 14. S. 115 – 118 [in Russian].
22. *Entsiklopediia sudebnoi ekspertizy / eds: T. V. Averianovoi, E. R. Rossinskoii*. Moskva: Iurist, 1999. 551 s. [in Russian].
23. Mykheienko, M. M., Nor, V. T., Shybiko, V. P. (1999). *Kryminalnyi protses Ukrainy: pidruchnyk. 2-he vyd., pererobl. i dop*. Kyiv: Lybid. 536 s. [in Ukrainian].
24. Grishina, E. P. (2001). *Obespechenie dostovernosti zakliucheniia eksperta v ugovolnom protsesse. Rossiiskii sledovatel*. Moscow. № 6. S. 15–18 [in Russian].

### SUMMARY

**Dmytro V. Viter. Assessing the admissibility and reliability of an expert's conclusion by an investigator in the investigation of crimes in the field of financing targeted social programs.** It is emphasized that the general criteria for evaluating an expert's opinion are its relevance, admissibility, reliability and interconnection with other evidence in criminal proceedings on crimes in the field of financing social target programs. The admissibility of an expert's opinion implies compliance with all formal requirements stipulated by law when working with him, as well as with other evidence. It is indicated



that admissibility should be attributed only to the form, not touching the content of the evidence, since when assessing an expert's opinion it will be important to establish the correctness of its design and the availability of all the details required by law. It is proved that in order to confirm the admissibility of the expert's opinion, the investigator needs to determine whether the requirements of the procedural law were met with respect to the subject of research, material sources of information, means, techniques and other conditions for obtaining an expert's opinion. In addition, when evaluating the expert's opinion, it must be taken into account that the admissibility of objects examined by the expert also affects its admissibility.

It is emphasized that admissibility, as a property of proof, is closely related to its other property - reliability. A formal reliability assessment is described, which involves checking the sufficiency of the material provided for the study, the source data; correspondence of the number of conclusions to the number of questions posed. The author also focused on assessing the meaning of the expert's opinion, which is aimed at establishing the comprehensiveness, scientific validity, logical sequence, correctness and persuasiveness of the information it contains. When assessing an expert's opinion from the point of view of its reliability, the investigator also evaluates the validity, which includes the completeness, persuasiveness and objectivity of both the conclusion itself and the expert study conducted. It is separately indicated that the motivation of the expert's conclusion is a component of its reliability and indicates the presence of a logical connection between individual sections or parts of the expert study, intermediate and final conclusions of the examination, which is why the conclusions should logically follow from the expert's research. Also emphasized is the need to assess the expert's competence and competence when assessing the admissibility of an expert's opinion. The detailed characteristic of the mentioned criteria for assessing the expert opinion is given.

**Keywords:** expert opinion, admissibility, reliability, assessment of the conclusion, assessment criteria, investigator.

УДК [347.993:347.77/.78]:342(477)  
DOI: 10.31733/2078-3566-2020-3-264-270



Сергій ВОЛОВИК<sup>©</sup>

аспірант

(Сумський державний університет)

## ІР-СУД ЯК СУБ'ЄКТ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

Досліджено ІР-суд як суб'єкт реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності. Визначено сутність державної політики та встановлено систему адміністративно-правового регулювання у сфері інтелектуальної власності в Україні. Зазначено, що основний масив адміністративно-правового регулювання складають закони та міжнародно-правові договори України. З'ясовано систему суб'єктів реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні.

Наголошено, що ІР-суд як суб'єкт реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності являє собою орган, що уповноважений здійснювати правосуддя у цій сфері та вирішувати завдання, визначені законом.

**Ключові слова:** ІР-суд, державна політика у сфері інтелектуальної власності, суб'єкти, інтелектуальна власність.

**Постановка проблеми.** У сучасних умовах загострення економічних конфліктів, економічної кризи та численних змін до чинного законодавства України зростає увага до належного визначення правового регулювання та реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності. Наголошуючи на актуальності нормативно-правового визначення стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності, І. Беззуб вказує, що ефективна, дієздатна система інтелектуальної власності забезпечує та стимулює економічне, соціальне й культурне зростання будь-якої країни. Від того, наскільки вагомим є інтелектуальний потенціал суспільства й рівень його культурного розвитку, залежить в остаточному підсумку й успіх вирішення поставлених перед ним економічних проблем.

---

© Воловик С. В., 2020  
ORCID <https://orcid.org/0000-0003-3481-2966>  
[info@aspd.sumdu.edu.ua](mailto:info@aspd.sumdu.edu.ua)